

Grond: een vreemd productiemiddel

Michel de Haan en Carel de Vries

Melkveehouders hebben grond nodig om veevoer te produceren. In het kader van grondgebondenheid is het wenselijk dat melkveehouders het benodigde ruwvoer zelf telen. Maar ruwvoer is tegenwoordig erg goedkoop en grond bijzonder duur, zodat eigen ruwvoer produceren nauwelijks interessant lijkt. MINAS en het stelsel van mestafzetcontracten leiden echter tot een sterke grondbehoefte. Door verschillen in ondernemers en omstandigheden, is grondgebruik, grondgebondenheid en grondproductie specifiek voor elke situatie.

Melkveehouders telen vaak gras en maïs. Dit vormt de basis van het rantsoen. Veel veehouders moeten nog extra ruwvoer aankopen, andere veehouders kunnen juist ruwvoer verkopen. Goede kennis van de eigen grondproductiviteit leidt tot een goede inschatting van de hoeveelheid voer die gekocht of juist verkocht moet worden.

Grondproductiviteit

De grondproductiviteit is moeilijk in kaart te brengen. De gewasgroei, als maat voor de productiviteit, is in de praktijk moeilijk te meten. De gewasopbrengst van akkerbouwgewassen als maïs kan wel gemeten worden door bij de oogst de wagens te wegen. Maar bij grasland waar vee weidt, is de opbrengst erg moeilijk te bepalen. Ook op proefbedrijven is dit het geval. Een kengetal dat in de accountancywereld nogal eens wordt gebruikt, is de netto kVEM-opbrengst per ha. Dit kengetal gaat uit van de berekende voederbehoefte van de dieren en de voeraankopen. Het verschil tussen de voederbehoefte en de aankoop is dan de hoeveelheid die op het eigen bedrijf is benut. Hoewel dit een benadering is, geeft dit toch een indicatie van de gewasopbrengst en de gewasbenutting in de veevoeding.

Grondproductiviteit of grondgebondenheid

Veel melkveehouders zijn de afgelopen jaren gestopt met hun bedrijf. De behoefte aan ruwvoer is hierdoor teruggelopen, terwijl de ruwvoerproductie op peil blijft. Dit heeft tot gevolg dat de ruwvoerprijzen de laatste jaren zeer laag zijn. De grondprijs is daarentegen fors gestegen. Bedragen rond de f 100.000,- voor agrarisch gebruik zijn tegenwoordig meer regel dan uitzondering. De oorzaak hiervan is dat ook andere partijen op de grondmarkt actief zijn. Grond is bijvoorbeeld ook nodig voor industrie, woningbouw en natuurontwikkeling. Kortom, voer kost haast niets en grond is niet te betalen! Vanuit economisch oogpunt is grondbezit dan niet eens wenselijk.

Maar de overheid streeft naar een grondgebonden melkveehouderij. Met de MINAS-wetgeving en de wetgeving rond het stelsel van mestafzetovereenkomsten probeert de overheid grondgebondenheid te reguleren. Het gaat hierbij om twee systemen, die in principe los van elkaar staan. MINAS gaat uit van een maximaal stikstof- en fosfaatoverschot. Het stelsel van mestafzetovereenkomsten gaat uit van een forfaitaire mestproductie door het vee en een forfaitaire plaatsingsruimte op grond. In tegenstelling tot MINAS speelt management van de veehouder hierbij geen rol. Met extra grond is aan beide wetgevingen te voldoen. Maar grond in eigendom is hierbij niet noodzakelijk. Naast grond in eigendom zijn pacht, grondgebruikersverklaringen en overeenkomsten met natuurorganisaties mogelijkheden om extra grond in gebruik te krijgen. Ook bestaat de mogelijkheid om plaatsingsruimte voor forfaitaire geproduceerde dierlijke mest te 'kopen'. De genoemde vormen van grondverwerving brengen wel kosten met zich mee. Grondaankoop is voorlopig verreweg het duurst. De keuze van grondverwerving is echter vaak niet alleen gebaseerd op economische grondslag, maar vooral ook op de risicohouding van de veehouder. Grond in eigendom staat vaak borg voor meer zekerheid dan een grondgebruikersverklaring of 'gekochte' mestplaatsingsruimte waarbij prijzen jaarlijks kunnen variëren.

Verschillen tussen bedrijven

Om niet afhankelijk te zijn van derden, zijn melkveehouders graag zelfvoorzienend voor ruwvoer (deze vorm van grondgebondenheid heeft niet zozeer met mineralenproductie of plaatsing te maken, maar met ruwvoerbehoefte en ruwvoerproductie). Tussen bedrijven zijn grote verschillen in grondproductiviteit. Deze zijn grofweg terug te voeren op verschillen in vakmanschap, ondernemerschap en bodemtype. Onder vakmanschap verstaan we de kunst van het managen van gewasgroei. De ene veehouder heeft dit beter onder de knie dan de andere. Bij ondernemerschap gaat het om keuzes of een strategie die een ondernemer bij zijn bedrijf voor ogen heeft. Veel maïs in het bouwplan of een lage stikstofbemesting leidt bijvoorbeeld tot een hele andere grondproductiviteit dan weinig maïs in het bouwplan of een hoge stikstofbemesting. Het bodemtype heeft ook een hele duidelijke invloed op de grondproductiviteit. Een droogtegevoelige zandgrond leidt bijvoorbeeld tot veel minder gewas dan een goed vochthoudende kleigrond. Met kengetallen van het high-techbedrijf, het lagekostenbedrijf en het proefbedrijf De Marke illustreren we verschillen in grondproductiviteit en grondgebondenheid. In tabel 1 staan enkele kengetallen van genoemde bedrijven. Bij het intensieve high-techbedrijf bestaat verreweg het kleinste deel van het totale kapitaal uit grond. Bij de andere twee bedrijven is dat bijna 15 % meer.

Alle drie de bedrijven zijn zelfvoorzienend voor ruwvoer en dus voldoende grondgebonden om het eigen vee van ruwvoer te voorzien. De grondproductiviteit voor het high-techbedrijf is het hoogst. Dit bedrijf doet aan summerfeeding. Het lagekosten-

bedrijf heeft hetzelfde bodemtype, maar toch een lagere gewasopbrengst. Dit komt door andere keuzes bij de bedrijfsvoering. De bodem van De Marke is droogtegevoelig en leidt tot de laagste gewasproductie. Wel voorziet De Marke voor een deel in eigen krachtvoer.

Ook blijkt dat zowel het lagekostenbedrijf als De Marke nu al onder MINAS-eindnorm voor stikstof zitten, terwijl het high-techbedrijf het overschot nog flink moet verlagen. Hetzelfde geldt voor de plaatsing van de eigen geproduceerde mest. Het lagekostenbedrijf en De Marke zijn dus nu ook al grondgebonden in termen van mineralenproductie en -plaatsing. Het high-techbedrijf nog niet. Het saldo per ha is voor het high-techbedrijf wel verreweg het hoogst. Maar om via mestafzet en 'kopen van mestplaatsingsruimte' aan de eerder beschreven wetgevingen te voldoen, zal het hightechbedrijf nog bijna f 20.000,- aan kosten extra krijgen. Uitgangspunt hierbij is f 1,72 per kg stikstof voor forfaitaire plaatsingsruimte en f 20,- per kuub mest.

Tot slot

Grondgebondenheid en de optimale grondproductiviteit zijn afhankelijk van de omstandigheden, maar zeker ook van het management van de veehouder. Grond in eigendom staat vaak borg voor meer zekerheid dan andere vormen van grondgebruik. Grond in eigendom is wel het duurst. Grondgebondenheid is op verschillende manieren in te vullen. Voldoen aan de MINAS-verliesnormen is een graadmeter, maar ook beschikken over voldoende plaatsingsruimte voor de eigen mest of precies de hoeveelheid ruwvoer produceren die nodig is.

Tabel 1 Kengetallen high-techbedrijf, lagekostenbedrijf, en De Marke

	High-techbedrijf	Lagekostenbedrijf	De Marke
Quotum (kg melk)	800.000	400.000	655.000
Oppervlakte (ha)	35	32	55
Quotum/ha (kg)	22.800	12.500	12.000
Productie/koe (kg)	10.000	8.300	8.700
Totaal vermogen (mjn)	8	5,5	8,7
% vermogen in grond	44	58	56
Zelfvoorzieningsgraad (%)	100	> 100	> 100
KVEM prod./ha	14000	12000	9400
MINAS-N-eindnorm (kg/ha)	150	164	122
MINAS-N-overschot (kg/ha)	250	90	65
Plaatsingsruimte (N)	7710	7480	11830
Forf. N-productie	11020	6436	11527
Saldo/ha (incl.loonw.)	f 10.200	f 6.900	f 7.300